

Gminny

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Biała Rawska

Biała Rawska

Zameczek w Białej Rawskiej

Park w Białej Rawskiej

Chodnów - dom 22

Niemirowice - dom 3

Ossa - kuchnia

Kościół w Babsku

Pągów - dom 6

SPIS TREŚCI:

PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NADZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY BIAŁA RAWSKA	str. 5
ZAŁOŻENIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY BIAŁA RAWSKA	str. 6
ASPEKTY PRAWNE I PROGRAMOWE.....	str. 6
Uwarunkowania prawne	str. 6
Uwarunkowania programowe	str. 8
Krajowe	str. 8
Wojewódzkie	str. 9
Lokalne	str. 9
SYMBOLE GMINY.....	str. 11
RYS HISTORYCZNY.....	str. 12
DIAGNOZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA I GMINY BIAŁA RAWSKA	str. 13
Wyróżnione elementy dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Biała Rawska.....	str. 19
Wykaz obiektów zamieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Biała Rawska	str. 27
Dziedzictwo kultury niematerialnej	str. 32
Bilans walorów dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Biała Rawska.....	str. 37
Założenia programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Biała Rawska	str. 39
Najważniejsze aspekty ochrony wartości kulturowych miasta i gminy Biała Rawska	str. 41
CELE, KIERUNKI I DZIAŁANIA.....	str. 43
WSKAZANIA DO DOKUMENTÓW WYŻSZEGO RZĘDU.....	str. 57
MOŻLIWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY BIAŁA RAWSKA.....	str. 58

PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY BIAŁA RAWSKA

Zapisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 z dnia 17 września 2003 r. z późniejszymi zmianami), obligują Burmistrza do założenia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Biała Rawska i sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Biała Rawska.

Zgodnie z artykułem 21. w/w ustawy Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Biała Rawska jest podstawą do Sporządzania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Biała Rawska.

Artykuł 87 ust 1 w/w ustawy obliguje Burmistrza do obowiązku sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami.

Ustawa określa, że Gminny Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Białą Rawska przyjmuje Rada Miasta i Gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w myśl art. 87 ust. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku z późniejszymi zmianami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Biała Rawska jest ogłaszany w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym, zgodnie z art. 87 ust. 1 w/w ustawy.

ZAŁOŻENIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY BIAŁA RAWSKA

Głównym celem opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Biała Rawska na lata 2013-2016 jest odpowiednie kształtowanie sfery dziedzictwa kulturowego gminy i eksponowanie wysokich walorów kulturowych, co przyczyni się do upowszechniania lokalnej kultury, zacieśniania więzi regionalnych, podtrzymywania tradycji lokalnych i podniesienia atrakcyjności turystycznej regionu.

Zakładanym efektem wdrażania Gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Biała Rawska będzie poprawa stanu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, podniesienie ich rangi oraz kształtowanie produktów regionalnych i wzmocnienie tradycji etnograficznych, co wpłynie na aktywizację mieszkańców w działaniach na rzecz zachowania regionalnego dziedzictwa.

Narzędziem zmierzającym do osiągnięcia założonych efektów jest ustalenie możliwości pozyskiwania środków finansowych na działania związane z zachowaniem materialnego i niematerialnego dziedzictwa Miasta i Gminy Biała Rawska.

ASPEKTY PRAWNE I PROGRAMOWE

Uwarunkowania prawne

Narzędziami służącymi sprawowaniu opieki nad obiektami i obszarami zabytkowymi, są akty prawa ogólnoustatowe, Unii Europejskiej i krajowe.

Dokumentami ogólnościowymi są konwencje opracowane pod egidą ONZ (UNESCO). Konwencja UNESCO w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, która została ustanowiona w 1972 r. w Paryżu, umożliwiła wyróżnienie obszarów i obiektów mających „najwyższą powszechną wartość” poprzez Wpisanie na „Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO”.

Unia Europejska reguluje kwestie związane z ochroną dziedzictwa kulturowego w Traktacie z Maastricht z 2 lutego 1992 r., Rozporządzeniu Rady EWG z dnia 9 grudnia 1992 w sprawie wywozu dóbr kultury, Dyrektywie Rady EWG z dnia 15 marca 1993 w sprawie zwrotów przedmiotów kultury wyprowadzonych niezgodnie z prawem z obszaru państwa członkowskiego oraz w Programie Kultura 2000.

Zapisy odnoszące się do ochrony zabytków w Polsce zamieszczono w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku, w której zgodnie z artykułem 5 ochrona zabytków należy do konstytucyjnych obowiązków państwa.

Głównym atutem prawnym, regulującym zagadnienia związane z dziedzictwem kulturowym jest ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 z dnia 17 września 2003 r. z późniejszymi zmianami), która uwzględnia podział na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

Zgodnie z art. 4 ochrona zabytków jest sprawowana przez organy administracji publicznej, które są odpowiedzialne za kontrolowanie zabytków oraz prawne i finansowe działania prowadzące do zachowania ich w dobrym stanie.

Art. 5 w/w ustawy określa, że opiekę nad zabytkiem sprawują właściciele lub posiadacze zabytków, którzy zostali zobligowani do dbałości o obiekty i obszary zabytkowe poprzez ich właściwe wykorzystywanie, remontowanie i udostępnianie.

W świetle art. 6 ochronie i opiece podlegają:

1. zabytki nieruchome będące m. in. krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi i ruralistycznymi obiektami i obszarami zabytkowymi
2. zabytki ruchome będące, np. dziełami sztuki i pamiątkami historycznymi,
3. zabytki archeologiczne.

Ustawa w art. 7 określiła cztery prawne formy ochrony zabytków, którymi są:

4. wpis do rejestru zabytków,
5. uznanie za pomnik historii,

6. utworzenie parku kulturowego

7. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Do kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej należy obejmowanie ochroną prawną w drodze rozporządzenia najcenniejszych obszarów i obiektów zabytkowych poprzez uznanie ich za pomnik historii .

Zadania administracji rządowej w zakresie zachowania dziedzictwa polegają na obejmowaniu ochroną zabytków poprzez wpis do rejestru zabytków na mocy decyzji WKZ, prowadzeniu wojewódzkiej ewidencji zabytków, uzgodnieniu i opiniowaniu dokumentów planistycznych i inwestycyjnych oraz sprawowaniu kontroli nad nimi.

Samorządy lokalne ochronę zabytków podejmują poprzez możliwość tworzenia parków kulturowych na mocy uchwały Rady Gminy oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Do obowiązków samorządów lokalnych należy również prowadzenie gminnej ewidencji zabytków i opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami.

Uwarunkowania programowe

Krajowe

Zgodnie z art. 86 ust.1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. głównym opracowaniem wskazującym system ochrony dziedzictwa kulturowego Państwa winien być sporządzony przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Od kilku lat funkcjonują tezy do krajowego programu, które wskazują m. in. na potrzeby powiązań zasobów dziedzictwa kulturowego z walorami środowiska przyrodniczego, promowania wartości materialnych i niematerialnych, podnoszenia rangi zabytków oraz wzmocnienia roli zabytków w branży turystycznej. Obecnie trwają prace nad przygotowaniem Krajowego Programu Ochrony Zabytków.

Kolejnym strategicznym dokumentem o charakterze krajowym jest Narodowa Strategia Rozwoju Kultury, której elementem jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Wskazuje on politykę Państwa w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego. Instrumentami wdrażania strategii są programy operacyjne, stanowiące podstawę finansowania działań w zakresie dziedzictwa kulturowego z budżetu Państwa, rozdysponowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zarówno Programy, jak i ich zakresy ulegają zmianie w poszczególnych latach. Dotychczas najważniejszym z nich jest ogłaszany corocznie Program Operacyjny „Dziedzictwo Kulturowe”, posiadający wyróżnione priorytety i działania. Program ten umożliwia pozyskiwanie środków finansowych na przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych oraz rewaloryzacyjnych obiektów i obszarów zabytkowych, rozwój ośrodków muzealnych, kultywowanie tradycji ludowych, czy ochronę zabytków archeologicznych.

Dokumentem strategicznym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie wojewódzkim jest Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2012-2015. Przyjęty Uchwałą nr XXVI/487/12 z dnia 21.06.2012 r.

W programie tym wartości kulturowe gminy Biała Rawska zostały w znacznym stopniu dostrzeżone i traktowane jako znaczące dla terenu województwa. Zgodnie z zapisami WPOnZ dziedzictwo kulturowe miasta i gminy Biała Rawska posiada walory ponadlokalne, stanowiąc strategiczne znaczenie w kształtowaniu systemu ochrony dziedzictwa kulturowego województwa.

W zapisach WPOnZ wskazano potrzebę rewaloryzacji Białej Rawskiej - ośrodka historycznego o randze lokalnej.

Program podkreśla, iż przez teren gminy Biała Rawska przebiega kolejka wąskotorowa.

Zgodnie z zapisami WPOnZ teren gminy Biała Rawska wchodzi w skład rawskiego podregionu kulturowego.

Kolejnym prestiżowym dokumentem samorządu województwa łódzkiego jest Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 przyjęta przez Sejmik Województwa Łódzkiego w lipcu 2012 roku. Planowana wizja rozwoju województwa łódzkiego uwzględnia kreowanie różnorodności kulturowej oraz umocnienie identyfikacji mieszkańców z kulturą regionu. Wspieranie oraz inicjowanie mają być działania w zakresie kreowania folkloru i produktów regionalnych.

Opracowana strategia mocno podkreśla konieczność wspólnych działań większych grup partnerskich mających szansę pozyskiwania funduszy w ramach realizacji zintegrowanych projektów rewaloryzacyjnych cennych obszarów zabytkowych.

Dokumentami odnoszącymi się do zagadnień dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym są:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Biała Rawska - przyjęty Uchwałą Nr IX6103 Rady Gminy Biała Rawska
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska - przyjęty Uchwałą Nr XI7803 Rady Gminy Biała Rawska
- plan Rozwoju Lokalnego Gminy Biała Rawska

SYMBOLE GMINY

Sztandar, herb, flaga, hejnał to najważniejsze insygnia miasta i gminy. Są one symbolem trwania społeczności, godności, władzy i dostojęstwa

Najważniejszym symbolem gminy Biała Rawska jest herb. Obecny Jego obecny projekt pochodzi z 1847 r., przedstawia czerwoną tarczę z umieszczonymi na niej u góry - złotą podkówną, a niżej - złotą łękawicą stylizowaną na literę W.

Herb wywodzi się z dwóch herbów rodów związanych z miastem. Jednym z nich jest Belina - herb długoletnich właścicieli miasta - Leszczyńskich, z której zaczerpnięto motyw podkowy. Drugim herbem jest Abdank - symbol Jakuba Buczańskiego - biskupa chełmskiego, postaci zasłużonej dla miasta, z którego symbolu zapożyczono łękawicę.

Sztandar dla Białej Rawskiej został ufundowany w roku 1976 roku, z widniejącym na nim napisem Rada Narodowa. Po zmianach społeczno-politycznych w 1989 roku sztandar przekazano do Muzeum Ziemi Rawskiej w Rawie Mazowieckiej.

Nowy sztandar zatwierdzono 28 sierpnia 2005 r., został on poświęcony i uroczystie przekazany do użytkowania w trakcie Dożynek Gminnych.

RYS HISTORYCZNY

Obszary gminy Biała Rawska były zasiedlone już w IX w. Samo miasto Biała, wówczas zwane "Bela" stanowiło w XIV-XVI w. ważne centrum handlowe południowo-zachodniego Mazowsza. Od czasu rozbicia dzielnicowego do 1462 r. obszary obecnej gminy Biała Rawska wchodziły

w skład księstw mazowieckich, zaś po tej dacie weszły w skład Królestwa Polskiego. W jego obrębie tworzyły powiat bielski, w ramach ziemi rawskiej, w obrębie województwa rawskiego. Trwało to do, 1795r. kiedy ziemie te, w trakcie III rozbioru zostały włączone do Prus. W składzie tego państwa obszary gminy pozostawały jednak tylko do roku 1807, a następnie stały się częścią Księstwa Warszawskiego, a potem tzw. Królestwa Kongresowego. Od XVII w. rozpoczął się gospodarczy upadek miasta Biała, który pociągnął za sobą degradację gospodarczą okolicy.

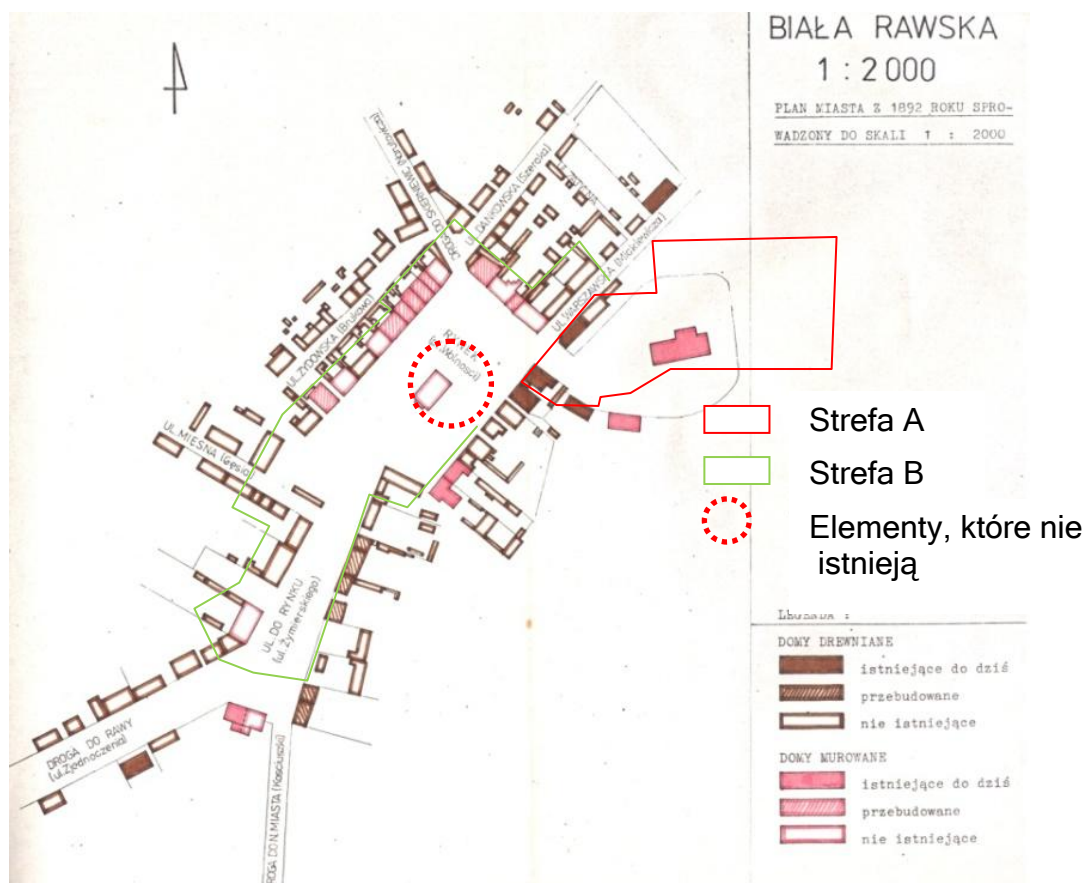
Położenie gminy powodowało, iż na jej terenie niejednokrotnie dochodziło do walk z najeźdźcami. m.in. w czasie tzw. potopu szwedzkiego teren gminy Biała Rawska został w znacznej mierze zniszczony, zaś samo miasto – doszczętnie spalone przez Szwedów, zaś w czasie powstania kościuszkowskiego, w maju 1794 r. Henryk Dąbrowski – późniejszy twórca Legionów polskich we Włoszech, stoczył na terenie gminy kilka drobnych zwycięskich potyczek z wojskami rosyjskimi. W czasie II wojny

światowej w okolicach Białej Rawskiej działały liczne oddziały partyzanckie, dowodzone m.in. przez sierżanta Stanisława Roszkowskiego ps. "Koń", por. Henryka Sieczkowskiego ps. "Władysław", Stanisława Sawickiego ps. "Lerman".

DIAGNOZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA I GMINY BIAŁA RAWSKA

Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej miasta i gminy Biała Rawska

Granica strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej miasta Biała Rawska obejmuje zespół kościoła i pałacu. Założenia te stanowią reprezentatywne obszary zabytkowe miasta, zawierające obiekty podlegające ochronie konserwatorskiej, takie jak: pałac z otaczającym parkiem, kościół, plebanię i organistówkę. Zespół kościoła stanowi charakterystyczny fragment całego układu urbanistycznego miasta a znajdująca się tu dzwonnica przykościelna pełni rolę dominanty przestrzennej. Obiekty w zespole sakralnym znajdują się w dobrym stanie technicznym, podlegając bieżącym remontom i opiece swych gospodarzy.

Położone na północ od zespołu kościelnego założenie pałacowo – parkowe nie jest związane urbanistycznie z miastem. Pałac pochodzący z XIX wieku zaprojektowany w stylu zamku warownego zasłonięty drzewami, nie stanowi obecnie elementu orientującego, ani czytelnego w układzie i sylwecie starego miasta. Mocno zaniedbany pałac doczekał się rozpoczęcia prac remontowych wszczętych przez nowych prywatnych właścicieli. Jednak przywracanie świetności pałacu przebiega w wolnym tempie z uwagi na ol-

brzymie środki finansowe konieczne do przeprowadzenia kompleksowych działań konserwatorskich. Należy podkreślić, że złożonych prac rewaloryzacyjnych wymaga również obszar parku zeszpecony w wyniku PGR-owskich działań poprzez wprowadzenie wtórnych podziałów i zlokalizowanie ujęcia wody w linii wglądu widokowego na pałac. Dużą stratę dla zespołu spowodowało również niewłaściwe - dysharmonizujące sąsiedztwo zlokalizowania typowej zabudowy mieszkaniowej pochodzącej z lat 60 –tych .

Założenie kościoła objęte strefą A

czyszczalnia zlokalizowana w osi wglądu na pałac

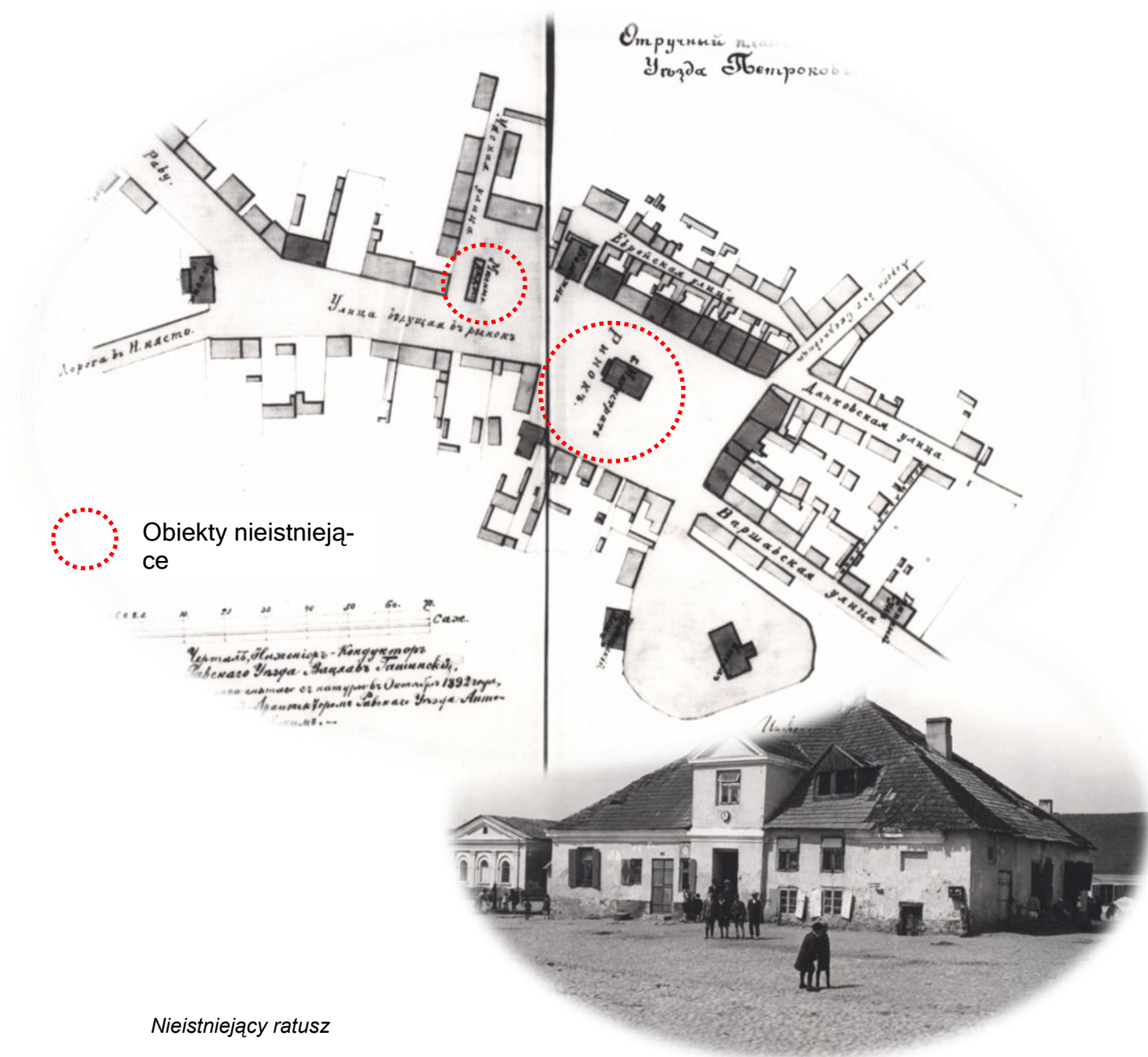
Zabudowa dysharmonizująca z zespołem pałacowo - parkowym

Granice strefy częściowej ochrony konserwatorskiej przebiegają wokół Placu Wolności. Obejmując teren, którego struktura wznosi się lekko w stronę wschodniego narożnika położonego 6 m wyżej kościoła. Układ przestrzenny reprezentuje unikatowy w Polsce, jedyny w swym rodzaju przykład rozplanowania miasta z epoki przejściowej od średniowiecza do renesansu, podyktowany specyficznymi uwarunkowaniami własnościowymi. Charakterystyczny przejaw renesansowej kompozycji stanowi osiowe ustawienie rynku miejskiego w stosunku do dawnego placu targowego. Pozostały tu zabytkowe domy mieszkalne drewniane i murowane z XIX i pierwszej połowy XX wieku oraz dawna synagoga, obecnie pełniąca funkcję budynku straży pożarnej. Północna pierzeja placu trzy lata temu została zniszczona w wyniku pożaru. Chcąc doprowadzić do podjęcia prac zmierzających do uporządkowania pierzei wojewódzki konserwator zabytków posiadając moc sprawczą w formie prawnej ochrony zabytków (w postaci strefy ochrony konserwatorskiej) uczestniczył w formowaniu zapisów w zmianie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, mających na celu kształtowanie zasad zagospodarowania tej części placu. Wytyczne konserwatorskie oparte na studium historycznym miasta Biała Rawska na-

wiązywały do historycznych podziałów terenu małomiasteczkowej struktury architektonicznej. Określono wysokości gabarytów budynków ukształtowano linie zabudowy pozwalające na wyeksponowanie zabytkowego zespołu kościoła oraz pozostawienie wglądów widokowych na historyczną strukturę rynku. Zapewne w przypadku braku wpisu do rejestru tej części miasta nie byłoby możliwości doprowadzenia do żadnych kompromisów ograniczających wprowadzania nowych dominant w obrębie układu urbanistycznego.

Brak strefy ochrony konserwatorskiej powodowałby dalszą degradację struktury rynku. Nadal wprowadzanyby dysharmonizującą zabudowę, jak to miało miejsce w latach 70-tych. Wówczas dokonano wielu drastycznych zniszczeń wartości kulturowych. Przekształcono parterową bożnicę z połowy XIX wieku na piętrową remizę straży pożarnej. Przeprowadzono ukośnie ulice przelotowe doprowadzając do zniszczenia wnętrza rynku. Wybudowano wiatę dworca autobusowego i stację benzynową, stanowiąc elementy obce w układzie rynku i pełnionej przez niego funkcji. Spowodowano chaos przestrzenny poprzez nasadzenie małowartościowych drzew i krzewów w zachodniej części placu, rozbijając wnętrze i zmniejszając jego czytelność. Wprowadzono w struktury miasta pawilony zakłócając czytelność historycznej sylwety. Ulokowano osiedle mieszkaniowe w północnej części miasta całkowicie uniemożliwiając ekspozycję zabytkowego zespołu pałacowego z doliny rzeki Białki. Wprowadzono zabudowę przedsiębiorstwa ogrodniczego i nową plebanie ograniczając ekspozycję zespołów: pałacowo – parkowego i kościoła.

Pierzeja wschodnia z wglądami widokowymi na zespół kościoła

Spalona pierzeja północna

Pierzeja Zrewaloryzowany obiekt – kino.

Stacja benzynowa i przystanek autobusowy w centrum

Obiekt stacji benzynowej odbiegający formą od pozostałej zabudowy.

Budynek straży pożarnej

Chaotyczna zabudowa pierzei rynku

W wyniku przeprowadzonej analizy należy stwierdzić, że wprowadzenie stref ochrony konserwatorskiej w 1986 roku zahamowało pojawianie się obiektów dysharmonizujących krajobraz miasta. Występujące w strefie założenie kościoła prezentuje dobry stan techniczny. Natomiast pałac z uwagi na ścisły nadzór konserwatorski, jako jedyny obiekt stanowiący własność prywatną uzyskał środki finansowe od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na rozpoczęcie prac naprawczych. Ponadto odnowiono dawną straż pożarną (obecne kino), której murowany, piętrowy budynek z dużym uskokowym dachem dominuje w zachodniej pierzei placu. Należy również podkreślić fakt niedopuszczenia do rozbioru zabytkowego taboru kolei wąskotorowej, który kolidował z procesami inwestycyjnymi.

Mając na uwadze zahamowanie dalszej degradacji układu urbanistycznego należy sporządzić projekt nowego zagospodarowania placu, dla scalenia wnętrza rynku zniekształconego przez zieleń i rozbitego przez przelotową komunikację. Najkorzystniejsze dla wnętrza byłoby przywrócenie ruchu okrężnego. Należy wprowadzić tradycyjną funkcję targową. Zaleca się przeniesienie straży pożarnej, stacji benzynowej oraz dworca autobusowego przy pozostawieniu przystanku przelotowego.

Wyróżnione elementy dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Biała Rawska

Zameczek z I połowy XIX wieku zbudowany w stylu romantycznym, skomponowany w duchu romantycznej willi włoskiej z motywami neogotyku i neorenesansu. Obiekt jest własnością prywatną, w części piwnic pałacu znajduje się restauracja, reszta obiektu jest w fazie remontu. Park przypałacowy z malowniczym zabytkowym modrzewiem łączy się z parkiem miejskim oraz starodrzewem na terenie przykościelnym.

Sanktuarium Matki Bożej Miłosiernej- jednocześnie kościół parafialny pod wezwaniem św. Wojciecha, w którym znajduje się cudowny obraz Matki Boskiej Miłosiernej słynącej z łask.

Dzwonnica i kamienne ogrodzenie oraz plebania i organistówka z zespołu kościoła - obiekty te tworzą jednorodny program ikonograficzny związany z kościołem.

Cmentarz rzymsko-katolicki - parafialny z 2 poł. XVIII w. z cennymi pod względem artystycznym i historycznym elementami przestrzennymi. W jego obrębie murowane kaplice grobowe: klasycystyczna rodziny Leszczyńskich bliźniacze groby Okęckich.

kaplice bliźniacze Okęckich

Kaplica Leszczyńskich

Cmentarz żydowski z XVIII w . przeznaczony do rewaloryzacji z pozostałymi maczewami z napisami w języku hebrajskim.

Kościół parafialny pod wezwaniem św. Antoniego Padewskiego w Babsku. pochodzący z początków XIX wieku, otoczony murem z czterema kaplicami i dzwonnica.

Cmentarz rzymsko – katolicki w Babsku, w obrębie którego znajduje się grób Konstancji Gładkowskiej (1810- 1889), śpiewaczki opery warszawskiej oraz muzy i wielkiej miłości F. Chopina.

Pałace i dwory z obszaru gminy Biała Rawska

Wola Chojnata - murowany neorenesansowy zespół pałacowy, pochodzący z XIX wieku. Otwarto tu ośrodek szkoleniowy z salami konferencyjnymi, pokojami mieszkalnymi i restauracją.

Okazały empirowy dwór w Babsku pochodzący z XIX wieku z elewacją zdobną w maski, palmety, esownice otoczony parkiem krajobrazowym. Dwór wraz ze spichlerzem i zabytkową wozownią należą do ponad 500 hektarowego gospodarstwa rolnego i znajdują się w rękach prywatnych.

Klasycystyczny dwór w Podsędkowicach pochodzący z końca XIX wieku z silnie występującym przed lico fasady ryzalitem wejściowym. Usytuowany centralnie w stosunku do układu przestrzennego.

Klasycystyczny dwór w miejscowości Białogórne - pochodzący z I ćw. XX wieku otoczony barokowym parkiem.

Zespół dworski w Gołyniu pochodzący II poł. XIX wieku o wysokich walorach krajobrazowych

Dwór z parkiem w miejscowości w Rzeczków - dwór oraz park zabytkowy pochodzący z XIX wieku.

Kapliczki

Na terenie miasta i gminy Biała Rawska występują liczne kapliczki.

Kaplice w obejściu kościoła w Babsku

kapliczka w Białej Rawskiej

Kapliczka w Białej Wsi

Kapliczka w miejscowości Chodnów

Kapliczka w Dańkowie

Kapliczka - Franopol

Kapliczka dworska Rokszyce

Kapliczka Rokszyce

kapliczka – Wola Chojnata

Kolejka wąskotorowa relacji Rogów – Biała Rawska

W Białej Rawskiej znajduje się również końcowa stacja Rogowskiej Kolei Wąskotorowej. Budowę kolei rozpoczęto podczas I wojny światowej, na początku 1915 r. w celu usprawnienia zaopatrzenia wojsk niemieckich. Linia kolejowa ma długość 48km, a szerokość toru 600mm i przebiega z Rogowa do Białej Rawskiej przez stolicę powiatu-miasto Rawę Mazowiecką. Obecnie trasa kolejki służy tylko jako linia turystyczno-muzealna i prowadzi z Rogowa do Białej Rawskiej, przecinając malownicze tereny podnóża Wzniesień Łódzkich, dolinę rzeki Rawki oraz pagórkowate tereny Wysoczyzny Rawskiej. Jest też atrakcją lokalnych festynów m.in. podczas „Dni Rawy” czy „Święta Wiosny” w arboretum w Rogowie. Wzdłuż trasy kolejki znajduje się wiele miejscowości atrakcyjnych pod względem turystycznym. Na przełomie 2000 i 2001 r. znacznie ograniczono ruch pociągów osobowych i ostatecznie ruch pasażerski zamknięto 9 czerwca 2001 r. Pociągi towarowe kursowały do końca września 2001 roku. W grudniu 2001 r. Powiat Rawski wraz z Fundacją Polskich Kolei Wąskotorowych wystąpił do PKP z wnioskiem o przejęcie zamkniętej kolei. Od tego czasu Fundacja sprawuje opiekę nad koleją i gromadzi na stacji w Rogowie za-

bytkowy tabor kolejowy sprowadzany z różnych likwidowanych kolei w Polsce. Już dziś, obok Muzeum Kolejnictwa w Sochaczewie, jest to najliczniejsza kolekcja w Polsce.

Kolejkę wąskotorową w WPOnZ uznano za obszar reprezentatywny dla województwa łódzkiego.

ZABYTKI ZAMIESZCZONE W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Z terenu obszaru miasta i gminy Biała Rawska do rejestru zabytków wpisano 36 obiektów i obszarów.

Wykaz obiektów i obszarów zamieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gmina Biała Rawska

Lp.	Miejscowość	Numer decyzji o wpisie do rejestru zabytków	Obiekt	Stan techniczny
1.	Babsk	256/193 z dnia 27.12.1967	Kościół p.w. św. Antoniego Paderewskiego mur. 1809, rest. 1810, remony. 1976 -1977	
2.	Babsk	752/217 z dnia 27.12.1967	Dzwonnica, mur. Ok. 1810 rem 1981	
3.	Babsk	753/218 z dnia 27.12.1967	Ogrodzenie, mur pocz. XIX	
4.	Babsk	754/219 z dnia 27.12.1967	4 kaplice w obejściu, mur. 1981	
5.	Babsk	755/220 z dnia 27.12.1967	Plebania, mur 1809	
6.	Babsk		Brama w ogrodzeniu, mur. XIX	
7.	Babsk	756/221 z dnia 27.12.1967	Pałac, mur 1833	
8.	Babsk	757/222 z dnia 27.12.1967	Spichlerz, mur 1833	
9.	Babsk	758/223 z dnia 27.12.1967	Wozownia, mur 1830	
10.	Babsk	759/224 z dnia 27.12.1967	Park, I poł. XIX	
11.	Babsk	760/225 z dnia 27.12.1967	Zajazd, 1 poł. XIX.	
12.	Babsk		Stajnia, 1 poł. XIX.	
13.	Babsk	1155/423 z dnia 14.06.1974, aneks z dnia 05.05.1980r.	Aleja lipowa	
14.	Babsk	805 z dnia 20.11.1991	Cmentarz rzymsko – katolicki	
15.	Babsk	945 z dnia 19.11.1993	Cmentarz przykościelny	
16.	Biała Wieś		Kapliczka, mur., 1932	
17.	Białogórze	614 z dnia 28.07.1983	Dwór, mur. 1920-1930	
18.	Białogórze	563 z dnia 20.06.1981	Park, k. XVIII	
19.	Chodnów		Kapliczka, mur., 1938	
20.	Chodnów		Zagroda nr 29, wł. Rutkowski:	
21.	Chodnów		Dom nr 17,	
22.	Chodnów		Dom Nr 19 wł. Urbański, drewniany l. 30 XX	
23.	Chodnów		Dom Nr 21, drewniany, l. 30	

			XX w.	
24.	Chodnów		Dom Nr 31, wł. Strzelczyk, drewniany, l.30 XX w.	
25.	Chrząższew		Dom Nr 55 wł. W. Karpiński drewn.ok.1920	Wł. Władysław Kamiński, dom Nr 65 , zamieszkały przez starszych ludzi, wymaga remontu i konserwacji
26.	Dańków		Kapliczka, mur. XVIII/XIX	Istnieje (żółta) figurka
27.	Franopol		Kapliczka , mur. pocz. XX w.	Istnieje, wymaga remontu
28.	Franopol		Pozostałości zespołu dworskiego : Obora I. mur., k. XIX w. Obora II. Mur.(kam.)k. XIX w.	Istnieją , nie użytkowane, wymagające remontu generalnego, właściciel Wodnicki Ireneusz Babbsk Tel. 0 601 654 846 plac wokół wydzierżawiony na skup owoców
29.	Gołyń	592 z dnia 28.07.1983	Dwór, mur. K. 1880 wł H. i W. Brejnakowsky	
30.	Gołyń	493 z dnia 16.09.1978	Pozostałości parku krajobrazowego, 2 poł. XIX.	
31.	Gołyń		Dom nr 27, drewn., l.20 XX w.	Właściciel: Stusiński Mieczysław, mieszka samotnie , dom wymaga generalnego remontu, siedlisko b. zaniedbane, zarośnięte samosiewami
32.	Grzymkowice	540 z dnia 05.05.1980r.	Aleja lipowa	
33.	Konstantynów		Dom nr 7. wł. Ługowska, drewn. 1922.	
34.	Niemirowice		Dom nr 23, wł. Wróblewski Zbigniew, drewn.,XIX/XX	Nr 24 , niezamieszkały, stanowi spichrz dla zebranego zboża, nie remontowany, kryty papą
35.	Ossa	580 z dnia 19.05.1982r.	Park	
36.	Ossa		Pozostałości zespołu dworskiego a) Kuchnia, mur., 1911	
37.	Ossa		Dom nr 48, wł. J. Krzak , mur., ok. 1920	
38.	Pągów		Dom nr 6 , wł. S. Wójcik, drewn., 2 poł. XX w.	
39.	Podsędkowice	925 z dnia 23.12.1992	Dwór, mur. 4 ćw. XIX	
40.	Podsędkowice	492 z dnia 16.09.1978	Park krajobrazowy, 2 poł. XIX	
41.	Rokszycy		Kapliczka dworska, mur. l. 20 XX w	
42.	Rokszycy		Kapliczka, mur., 1921	

43.	Rokszycy		Dom nr 35, wł. W. Nosek, drewn. Ok.1900	Akt. zamieszkały, b. zły stan techniczny
44.	Rokszycy		Dom Nr 41, wł. J. Wiśniewska, mur., ok. 1910	b. zły stan techniczny, popękane ściany,
45.	Rostawowice		Kapliczka, mur., I poł. XIX w.	
46.	Rostawowice		Dom nr 37, drewn.	
47.	Rzeczaków	601 z dnia 28.07.1983	Dwór, mur., 2 poł. XIX	
48.	Rzeczaków	568 z dnia 20.06.1981	Park krajobrazowy, pocz. XX	
49.	Słupce		Dom nr 8 wł. S. Rochmiński, drewn. I ćw. XX w.	
50.	Słupce		Dom nr 17, wł. R. Kornacki, drewn. I ćw. XX w.	
51.	Słupce		Stodoła w zagrodzie nr 27, wł. H. Bartosz, drewniana. I ćw. XX w.	
52.	Szczuki		Kapliczka, mur. 1 ćw. XX	
53.	Wola Chojnata	519 z dnia 30.01.1979r.	Pałac wł. K. Malarecki, murowany. 1873r..	
54.	Wola Chojnata	490 z dnia 16.09.1978r. oraz 793 z dnia 02.04.1990r.	Park + strefa ekologiczna I poł. XIX w. oraz dodatkowa część parku	
55.	Wola Chojnata	799/251 z dnia 27.12.1967r.	Spichlerz murowany, I poł.XIXw.	
56.	Wola Chojnata		Kapliczka, mur. 1980.	
57.	Wola Chojnata		a)Czworak, wł. UM i G BR, mur. 3 ćw. XIX w Stajnia, wł. UM i G BR, mur. 3 ćw. XIX w.	

Miasto Biała Rawska – układ urbanistyczny, XVI.

Lp.	Miejscowość	Numer decyzji o wpisie do rejestru zabytków	Obiekt	Stan techniczny
1.	Biała Rawska	767 z dnia 15.08.1986	Układ urbanistyczny,XVI	
2.	Biała Rawska		Bożnica, ob. OSP,mur.,1 poł. XIX, przebud. przed 1958	
3.	Biała Rawska		Kapliczka, mur. 1916,	
4.	Biała Rawska		Budynek Straży Pożarnej, ob. Biblioteka Pl. Wolności, mur., ok.1930	
Zespół Kościoła par. p.w. św. Wojciecha:				

5.	Biała Rawska	761/227 z dnia 27.12.1967	Kościół, mur. XVI odbudowany po pożarze 3 ćw. XVII i 1846, fasada XIV	
6.	Biała Rawska	557 z dnia 25.03.1981	Dzwonnica, mur 1932	
7.	Biała Rawska	557 z dnia 25.03.1981	Ogrodzenie z 3 bramami, mur.(kam.), 1876	
8.	Biała Rawska	557 z dnia 25.03.1981	Plebania, mur. , 1 ćw. XX	
9.	Biała Rawska		Organistówka, pl. Kościelny nr 2b, mur.-frewn., 1 ćw. XX	
10.	Biała Rawska	557 z dnia 25.03.1981	Figurka MB	
Zespół: zameczek wraz z częścią parku wł. Jolanta Gos, pozostała część parku wł. UMIG Biała Rawska				
11.	Biała Rawska	958/12 z dnia 25.05.1957	Zameczek, mur., poł XIX	
12.	Biała Rawska		Brama główna, mur., poł. XIX	
13	Biała Rawska	494 z dnia 16.09.1978	Park krajobrazowy, 1 poł. XIX	
Cmentarze				
14.	Biała Rawska	859 z dnia 03.01.1992	Cmentarz rzymsko-katolicki	
15.	Biała Rawska	966 z dnia 30.05.1994	Cmentarz żydowski	
16.	Biała Rawska	978 z dnia 16.11.1994	Cmentarz przykościelny	
Kolejka wąskotorowa				
17.	Biała Rawska	1000 z dnia 31.12.1996	Kolejka wąskotorowa	
Biała Rawska, Plac Kościelny				
18.	Plac Kościelny		Dom nr 3, mur., XIX/XX w.	
19.	Plac Kościelny		Dom nr 4 mur., k. XX w.	
20.	Plac Kościelny		Dom nr 6 drewn. k. XX w.	
Biała Rawska, ul. Kościuszki				
21.	Ul. Kościuszki		Dom nr 41, wł. K. Maciejewska, mur. glin.,l. 20 XX w.	
Biała Rawska, ul. Mickiewicza				
22.	Ul. Mickiewicza		Dom nr 2, mur. – drewn., l. 20 XX	
23.	Ul. Mickiewicza		Dom nr 4, mur. l. 20 XX	
24.	Ul. Mickiewicza		Dom Nr 6, mur. l. 20 XX	
25.	Ul. Mickiewicza		Dom Nr 15, wł. K. Rogowski, drewn.,l. 20 XX	
26.	Ul. Mickiewicza		Dom Nr 17 , mur.l.20 XX	
Biała Rawska, ul.Szeroka				
27.	Ul. Szeroka		Dom Nr 3 , drewn. L.	

			20 XX	
Biała Rawska, ul. Wiejska				
28.	Ul. Wiejska		Dom Nr 48, wł. S. Śmiałkowska, drewn. l. 20 XX	
29.	Ul. Wiejska		Dom Nr 1	
Biała Rawska, Plac Wolności				
30.	Plac Wolności		Dom nr 1, mur. l. 20 XX	
31.	Plac Wolności		Dom Nr 3, mur. l. 20 XX	
32.	Plac Wolności		Dom Nr 10, mur. XVIII/IX	
33.	Plac Wolności		Dom Nr 30, mur. L. 20 XX	
34.	Plac Wolności		Dom Nr 31/32, mur. L. 20 XX	
35.	Plac Wolności		Dom Nr 33/34, mur. l. 20 XX	
36.	Plac Wolności		Dom Nr 35/36, mur. 1. ćw. XX	
37.	Plac Wolności		Dom Nr 40, mur. 1 ćw. XX	
38.	Plac Wolności		Dom Nr 41, mur. 1 ćw. XX	
Biała Rawska, ul. Jana Pawła II (dawna Zjednoczenia)				
39.	ul. Jana Pawła II		Młyn, ul. Jana Pawła II mur. l. 20 XX	
Biała Rawska, ul. Jana Pawła II (dawna Żymierskiego)				
40.	ul. Jana Pawła II		Dom Nr 9, mur. k. XX	
41.	ul. Jana Pawła II		Dom Nr 8, mur. l. 20 XX	
42.	ul. Jana Pawła II		Dom Nr 11, mur. k. XIX	
43.	ul. Jana Pawła II		Dom Nr 12, mur. l. 20 XX	
44.	Ul. Jana Pawła II		Dom Nr 36, 2 poł. XIX	

W gminnej ewidencji zabytków zmieszczono również **zabytki archeologiczne** zidentyfikowane w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Zabytki archeologiczne zdefiniowano w art. 3 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku. (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.). Zgodnie z art. 19 ust. 3 w/w ustawy w studium ustala się strefy ochrony konserwatorskiej mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

W części graficznej wszystkich opracowywanych dokumentów planistycznych: należy wrysować stanowiska archeologiczne i nanieść strefy ochrony stanowisk archeologicznych.

Strefy powinny zostać wrysowane w taki sposób, żeby stanowiska znajdowały się centralnie w nich. Wyjątek stanowią stanowiska usytuowane w pobliżu rzek. Wówczas jedną z granic jest rzeka.

Stanowisko łącznie ze strefą nie powinno przekraczać nw. powierzchni:

- w przypadku epoki kamienia – chroniona powierzchnia wynosi 1,6 ha.
- dla kultury łużyckiej, Okresu Wpływów Rzymskich, średniowiecza oraz określanego jako pradzieje będącego śladem osadnictwa lub cmentarzyskiem – 1,5 ha, osadą - 9 ha.

W części opisowej należy zamieścić zapisy:

- Realizacja inwestycji wymagająca prac ziemnych (w tym zalesienia) na obszarze stanowiska archeologicznego będzie możliwa po wykonaniu ratowniczych badań wykopaliskowych.
- Realizacja inwestycji wymagająca prac ziemnych (w tym zalesienia) w strefie ochrony stanowiska archeologicznego wymaga sprawowania nadzoru archeologicznego.

Dziedzictwo kultury niematerialnej.

Obszar miasta i gminy Biała Rawska należy do rawskiego podregionu kulturowego. Budownictwo ludowe rawskiego nie odbiegało od sposobu budowania dla zachodniego Mazowsza i północnej Małopolski. Zagrody były stawiane na planie prostokąta, Najstarsze budynki stawiano wzdłuż jego trzech boków, na czwartym natomiast stawiano płot ze sztachetek. początkowo ustawiano szczytem do drogi. W późniejszych czasach na przełomie XIX i XX wieku budynki zaczęto sytuować frontem do drogi. Drewniane chałupy wybudowane na planie prostokąta, o ścianach zrębowych, bielonych wapnem, łączonych w węglach (czyli na rogach) na tzw. „jaskółczy ogon”, a przy oknach i drzwiach przy pomocy konstrukcji sumikowo - łątkowej. Ich naczółkowe dachy pokrywała schodkowo słomiana strzecha. Domy składały się z jednej lub dwóch izb i sieni. Pod pułapem znajdował się najczęściej sosręb (belka) podtrzymujący belki stropowe. Wnętrze chaty było zdobione wycinankami – kolistymi, kwadratowymi bądź w kształcie tzw. różgi, co jest najbardziej charakterystyczne dla tego obszaru. Dodatkowo od początku XX w. izby dekorowano papierowymi koronkami, firankami, girlandkami, kwiatami, pająkami. We wnętrzu rawskiej chałupy popularne były również dekoracyjne tkaniny, tradycja tkactwa przetrwała do czasów współczesnych w Królowej Woli, gdzie z tkanin wytwarza się kapy, kilimy, dywaniki.

Dachy były dwuspadowe, zdarzały się również naczółkowe, pokrywane najczęściej gładką słomianą strzechą. Jeszcze na początku XX wieku większość chat miała podłogi ubijane

z gliny. Drewniane zaczęto stosować powszechniej dopiero w okresie międzywojennym. Od tego też czasu zaczął ulegać zmianie również układ wnętrza domów, pojawił się ganek, zwany przystawką (w miejsce wewnętrznej sieni). Zwiększyła się również ilość izb, w wielu domach nawet do czterech.

W budynkach stawianych w późniejszym okresie strzechę zastępowano papą, dachówką, eternitem oraz blachą. Zmieniało się również najbliższe otoczenie domostw. Coraz częściej płoty drewniane wypierane były przez siatkę ogrodzeniową oraz betonowe konstrukcje.

Konstantynów – dom 7

Tradycyjny strój ludowy został ukształtowany pod wpływem regionu: łowickiego i opoczyńskiego. Dawny, tradycyjny ubiór kobiety z Rawskiego składał się z pasiastego wełniaka, zapaski-fartucha oraz lnianej, bogato zdobionej haftem krzyżykowym lub płaskim, koszuli. Mężczyźni nosili wełniane portki, spencer, kamizelkę, koszulę – również bogato haftowaną, białą sukmanę oraz wełniany prążkowany pas. Cechą charakterystyczną jest odmienny dla różnych wsi regionu układ prążków na zapaskach nie jest już powszechnie używany. Strój ludowy na omawianym terenie jest wciąż pielęgnowany ale zakładany już przede wszystkim na specjalne okazje i głównie przez osoby starsze. Pretek-

stem do założenia stroju odświętnego są głównie święta kościelne, m.in. Wielkanoc i Boże Ciało.

Folklor. W muzyce ludowej Rawskiego, w przeciwieństwie do regionów z nim sąsiadujących - Łowickiego i Opoczyńskiego, przetrwało wiele elementów tradycyjnych w swoim naturalnym kontekście. Muzyka o dawnej proveniencji utrzymuje się do dnia dzisiejszego w repertuarze najstarszej generacji muzyków ludowych, nie zmienia się również instrumentarium. Takie instrumenty jak harmonia, a także akordeon czy kontrabas pojawiły się dużo później niż np. w Łowickiem. W okresie międzywojennym i powojennym w składzie kapel znalazły się także: kornety, trąbki, dwustronne bębny i inne instrumenty dęte. Od drugiej połowy XX wieku tradycyjną muzykę weselną tego regionu zaczęły stopniowo wypierać zespoły wzorujące się na repertuarze rozrywkowym. Rawska muzyka instrumentalna jest szybsza, żywsza i surowsza od sąsiednich. Wśród krótkich form wyróżniają się żywiołowo wykonywane „wrywasy”, zawierające w tonalności liczne modalizmy. W repertuarze instrumentalnym charakterystyczne są mazurki o melodiach z pierwowzorem wokalnym, które są misternie i długo ogrywane przez rawskich skrzypków. Najbardziej charakterystyczną formą nadal pozostaje krótka przyśpiewka z licznymi wariantami lokalnymi. Muzyka ludowa z Rawskiego wykazuje do dnia dzisiejszego wiele dawnych cech muzycznych przechowywanych wskutek pewnej i stosunkowo długotrwałej izolacji kulturowej.

Sztuka i rzemiosło ludowe. Wielu twórców z południa regionu rawskiego wciąż potrafi wykonywać tradycyjne elementy wystroju wnętrz - wycinanki. Należą do nich m.in. tzw. „rózgi rawskie” - wycinanki pionowe w kształcie drzewek, zwieńczone najczęściej parą kogutów. Wycinanki tego rodzaju naklejano przeważnie symetrycznie, po dwie jednakowe, każdą z innej strony obrazu lub lustra. Najstarsze formy rozgałęziały się równomiernie od trzonu i ozdabiane były barwnymi kwadracikami. Nowsze, przez swoją jednobarwność i wypełnienie strzałkowymi ażurami, nabierały cech graficznych. Drugi charakterystyczny motyw wycinanki rawskiej to „kółka rawskie” zwane także „klapkami”, przybierały one różne formy: płaskie lub przestrzenne, wielobarwne lub jednobarwne. Można wskazać kilka ich lokalnych odmian: „kółka syte”, „pawie piórka”, „glennickie kółka”, „kółka z kulosami”. Kolejnym motywem są „kwadraty rawskie” - jednobarwne lub wielobarwne wycinanki o skrzyżowanych czterech osiach symetrii, charakteryzujące się zróżnicowaną, najczęściej abstrakcyjną ornamentyką, wieszane zazwyczaj skośnie. Kwadraty rawskie były naklejane na siebie w kilku kolorach, mogły stanowić także zwieńczenie wstążek. Na omawianym terenie wycinankarstwo praktykowane jest obecnie głównie pod kątem organizowanych konkursów oraz dla odbiorców spoza wsi. Głównymi jego ośrodkami są: Zakściele, Rzeczyca, Królów Wola, Grotowice i Liciężna.

Niestety obecnie w prawie całkowitym zaniku jest inna dziedzina sztuki ludowej a mianowicie tkactwo, dawniej niezwykle popularne na danym terenie. W niewielu już miejscowościach zachowały się czynne warsztaty tkackie. Żyją co prawda jeszcze twórcynie ludowe potrafiące tkać, jednak podeszły wiek oraz brak zainteresowania ich fachem spowodowały niemal całkowite odejście od warsztatu. Obecnie ludowe tkaniny, wytwarzane są sporadycznie na warsztatach tkackich, wykorzystuje się głównie jako kapy, kilimy, dywaniki oraz chodniki.

Rawskie słynęło niegdyś również z koronczarstwa. Podobnie jednak jak w przypadku tkactwa, coraz mniej twórczyń wykonuje i stosuje tradycyjną koronkę rawską.

Wyróżnikiem tego obszaru jest wielkanocna tradycja robienia pisanek zwanych kraśkami, kolorowano je na czarno i наносzono na nie wosk w motywy różg, słoneczek, kogutków i lalek.

Ze sztuką ludową regionu rawskiego można się zapoznać w Muzeum Regionalnym Ziemi Rawskiej w Rawie Mazowieckiej.

W gminie Biała Rawska miasto Biała Rawska stanowi ważny regionalny ośrodek oświaty i kultury, może się również pochwalić wciąż rozwijającą się bazą sportową. Na terenie gminy funkcjonuje bardzo aktywny dom kultury, biblioteka, kluby i stowarzyszenia, przyszkolne hale sportowe. W całym powiecie rawskim działają dwa ośrodki kultury- jednym z nich obok Miejskiego Domu Kultury w Rawie Mazowieckiej jest Miejsko - Gminny Ośrodek Kultury w Białej Rawskiej, przy ul. Wojska Polskiego 9, który organizuje corocznie szereg imprez, konkursów i pokazów oraz wystawy. Prowadzone są tu zajęcia w kołach: muzycznych, fotograficznych, plastycznych, sportowych, związanych z kulturą ludową i innych. W MGOK działają też różne sekcje i kluby, jak np.: taneczne (3 grupy), teatralne (2 grupy), wokalne, plastyczne, sekcja warcabowo-szachowa, rękodzieła artystycznego, orkiestra dęta, Grupa teatralna DLACZEGO NIE, Młodzieżowy Klub Rozrywki, Turystyczny Klub Kobiet oraz prowadzone są różne kursy dla dorosłych. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Białej Rawskiej organizuje także:

Cykliczne imprezy plenerowe, do których należą:

- Dzień Dziecka -czerwiec /Ośrodek Sportu i Rekreacji/
- Festyn Niedziela w Białej -czerwiec /park miejski/
- Dożynki Gminne-sierpień /park miejski/
- Zawody Siłaczy – lipiec /park miejski/

Cykliczne konkursy gminne:

- Festiwal Małych Form Teatralnych „KACZUCHY”- maj

- Konkurs Sztuczek Magicznych-listopad,
- Festiwal Piosenki Szkolnej -maj,
- Konkursy plastyczne -cały rok

Cykliczne warsztaty:

- Marzec-2dniowe warsztaty ludowe /wykonywanie przedmiotów obrzędowych związanych z tradycją Świąt Wielkiej Nocy/,
- Kwiecień-warsztaty ludowe w szkołach,
- Wrzesień-2 dniowe warsztaty integracyjne- VII Festiwal Młodych Twórców

Akcje:

- „Lato z MGOK’iem” z licznymi turniejami, konkursami, wycieczkami,
- „Ferie zimowe z MGOK’iem” z licznymi turniejami sportowymi, zabawami oraz kuli-gami.

Ponadto grupy: teatralna, wokalna, taneczne oraz orkiestra przygotowują programy rozrywkowe na cykliczne imprezy plenerowe oraz na uroczystości okazjonalne jak: Dzień Kobiet, Dzień Matki, Jubileusze małżeńskie, Festyn Bialski, Dożynki, Andrzejki. Grupy taneczne prezentują się również podczas zawodów sportowych, a teatralne wystawiają inscenizacje teatralne dla młodzieży gimnazjalnej, licealnej i mieszkańców.

Ponadto przez Szkołę Podstawową w Babsku organizowane są co roku „Spotkania z muzyką Chopina”, które ściągają wielu znanych muzyków i miłośników muzyki chopinowskiej z całego kraju.

W budynku MGOK-u znalazła także swoje lokum Orkiestra Dęta. Orkiestra występuje na wielu gminnych i powiatowych uroczystościach, w czasie świąt i procesji kościelnych. Skupia grupę uzdolnionych muzycznie młodszych i starszych mieszkańców gminy Biała Rawska. Obecnie orkiestra przestała być kojarzona jedynie z zespołem ludowym ponieważ posiada bardzo zróżnicowany repertuar i gra różne rodzaje muzyki. Najpopularniejsze wśród muzyków są instrumenty dęte, ale również strunowe. Orkiestra organizuje bezpłatne kursy nauki gry na instrumentach. Analizując dostęp do życia kulturalnego można stwierdzić, iż sytuacja w tym zakresie przejawia się bardzo korzystnie. Na terenie gminy Biała Rawska działalność kulturalna prowadzona jest przez kilka podmiotów, m.in. przez Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, Miejsko-Gminną Bibliotekę Publiczną, Stowarzyszenie Grupa Teatralna Albi Artheamus, Bialskie Stowarzyszenie Historyczne, Fundację Generator Kultury, Orkiestrę Dętą oraz placówki oświatowe. W celu zaktywizowania osób starszych do podejmowania różnych form aktywności fizycznej i umysłowej podjęto działania by utworzyć organizację pozarządową - Bialski Uniwersytet Trzeciego Wieku. Trwa proces rejestracji stowarzyszenia.

Aktywna działalność Bialskiego Stowarzyszenia Historycznego we współpracy z gminą Biała Rawska przyczynia się do wzbogacenia oferty edukacji regionalnej m.in. poprzez:

- przygotowanie edukacyjnej gry planszowej o historii Białej Rawskiej dla uczniów placówek oświatowych,
- organizowanie dla mieszkańców cyklicznych wystaw starej fotografii i plenerów malarskich upamiętniających zabytkowe zakątki Gminy,
- organizowanie biegów „Dzika” ku czci i pamięci żołnierzy AK, których celem jest popularyzacja wśród społeczności lokalnej biegania jako zdrowego trybu życia połączona z popularyzacją historii naszego regionu,
- realizacja projektu „Spotkanie Kultur” - zorganizowanie obchodów 70 rocznicy likwidacji getta w Białej Rawskiej,
- tworzenie we współpracy z MGBP Cyfrowego Archiwum Tradycji Lokalnej,
- realizacja projektu „Drewniane Domy” – zweryfikowanie zabytkowych obiektów drewnianych znajdujących się na terenie Gminy, stworzenie na platformie Google albumu fotografii prezentujących obecny stan historycznych tych budynków,
- organizowanie comiesięcznych spotkań dla mieszkańców „Niedziela z Białą Historią”.

Prestiżowe znaczenie posiada również działająca na obszarze gminy Biała Rawska Lokalna Grupa Działania : „Kraina Rawki ”. Stowarzyszenie to realizuje działalność polegającą m. in. na:

- organizowaniu i finansowaniu: szkoleń, warsztatów, konkursów, imprez kulturalnych i wystawy służących promocji regionu i jego tożsamości kulturowej, opracowywanie folderów i materiałów audiowizualnych, tworzenie stron internetowych,
- odnowie i rozwoju wsi,
- działalności edukacyjnej i szkoleniowej,
- podtrzymywaniu i upowszechnianiu tradycji i kultury regionu.

Bilans walorów dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Biała Rawska.

W wyniku przeprowadzonej analizy zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego Powiatu Rawskiego można wskazać następujące elementy bilansu - analizy SWOT w zakresie dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Biała Rawska .

Mocne strony

- bogata historia obszaru, wysoka kultura niematerialna - folklor, tradycje regionu,
- atrakcyjny krajobraz przyrodniczo – kulturowe obszaru miasta i gminy,
- występowanie obiektu reprezentatywnego – zameczku w Białej Rawskiej,
- występowanie szlaku kulturowego kolei wąskotorowej,

- występowanie wielu obiektów sakralnych w tym sanktuarium w Białej Rawskiej i licznych cennych kapliczek,
- duża liczba obiektów zabytkowych na terenie miasta i gminy,
- bogata gama imprez o charakterze kulturalnym,
- działania integrujące gminę z zakresu promocji obszaru,
- występowanie zachowanych zabytkowych układów przestrzennych,
- bogate tradycje związane z sadownictwem,
- zachowane ślady wielokulturowości obszaru – liczne cmentarze ewangelickie,
- coraz lepsze wyposażenie w techniczne środki promocji – wydawnictwa, internet, własna strona www.

Słabe strony

- brak rewaloryzacji układu kolejki wąskotorowej,
- brak rewaloryzacji cmentarzy innych wyznań,
- zły stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych,
- brak użytkowania niektórych obiektów zabytkowych,
- nie w pełni wykorzystane zasoby przyrodniczo – kulturowe,
- brak wypracowanego produktu regionalnego,
- brak dostatecznego, jednolitego i kompleksowego oznakowania atrakcji kulturowych na terenie miasta i gminy.

Szanse

- utworzenie parków kulturowych,
- kontynuacja procesów rewitalizacyjnych Białej Rawskiej i innych układów ruralistycznych,
- ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej i pielgrzymkowej w oparciu o cenne obiekty sakralne w Białej Rawskiej z uwzględnieniem lokalnych kapliczek,
- działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego Lokalnych Grup Działania,
- współpraca z organizacjami dająca szansę odnowy zabytków,
- moda na folklor - podniesienie atrakcyjności obszaru poprzez kreowanie produktów i imprez o charakterze kulturowym,
- edukacja regionalna mieszkańców,
- wykorzystanie możliwości finansowania ochrony zabytków z różnych źródeł - środków unijnych, z budżetu państwa i samorządu województwa,
- wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele komercyjne,

- wypracowanie form współpracy jednostek działających na rzecz ochrony zabytków - organów rządowych, samorządowych i organizacji społecznych,
- możliwość włączania się w krajowe, wojewódzkie programy promocji,
- naturalna chęć ludzi do poznawania świata, kultur i zwyczaj innych narodów.

Zagrożenia

- niedostosowanie sposobu użytkowania obiektów zabytkowych do ich charakteru,
- utrudnienia w pozyskiwaniu środków na ochronę i zachowanie zabytków,
- niewystarczające środki finansowe w stosunku do potrzeb na ochronę i rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych.

Obszar miasta i gminy Biała Rawska w zakresie walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego i tożsamości regionalnej posiada bardzo duży potencjał. Ma to związek z wysokimi walorami krajobrazu kulturowego, bogatą historią, istnieniem cennych obiektów. Istnienie historycznego szlaku kulturowego kolei wąskotorowej nadal stanowi silny potencjał terenu. Drogi pielgrzymkowe powodują możliwość rozwoju turystyki pielgrzymkowej.

Założenia gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Biała Rawska

W wyniku przeprowadzonej analizy należy stwierdzić, że gmina Biała Rawska posiada bogate walory dziedzictwa kulturowego o znaczącej randze, które należy chronić i jednocześnie odpowiednio wykorzystywać i udostępniać społeczeństwu. Biorąc pod uwagę wymogi płynące z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku i uwzględniając zbilansowane zasoby i wartości należy stwierdzić, iż gminny program opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Biała Rawska uwzględnia:

- **ochronę walorów i wartości materialnych i niematerialnych przy jednoczesnym ich wykorzystaniu jako czynnik rozwoju obszaru miasta i gminy Biała Rawska**

W tym celu należy prowadzić działania zmierzające do :

- zachowania krajobrazu kulturowego,
- rewitalizacji historycznych układów przestrzennych z jednoczesnym ich wykorzystaniem jako przestrzeń publiczną stanowiącą serce miejscowości,

- rewaloryzacji cennych zespołów sakralnych - klasztornych, zespołów pałacowo parkowych, dworsko – parkowych oraz zabytków przemysłowych,
- adaptacji obiektów i obszarów zabytkowych na cele edukacyjne, kulturalne i społeczne,
- tworzenia nowych atrakcji w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Biała Rawska,
- wzrostu identyfikacji mieszkańców z kulturą regionu i uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych,
- poprawy społecznej akceptacji do konieczności ochrony zabytków,

• **promocję zasobów i walorów dziedzictwa miasta i gminy Biała Rawska**

W tym celu będą podjęte działania upowszechnianie wyjątkowego dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Biała Rawska poprzez:

- edukację regionalną mieszkańców,
- wydawnictwa i programy edukacyjne,
- digitalizację walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego.

GEZ		KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW		3. Miejscowość
1. Nazwa Park		2. Czas powstania 1 poł. XIX		Babisk
6. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres 96-230 Biała Rawska
				5. Przynależność administracyjna województwo łódzkie powiat rawski gmina Biała Rawska
				6. Formy ochrony Wpis do rejestru zabytków nr 759/224 dnia 27.12.1967 r.
7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)				Miasto i Gmina Biała Rawska grudzień 2012

Najważniejsze aspekty ochrony wartości kulturowych miasta i gminy Biała Rawska

Gmina Biała Rawska dysponuje niezwykle cennym dziedzictwem kulturowym, w tym nieprzeciętnymi walorami krajobrazowymi co predysponuje do aktywizacji mieszkańców w sferze zachowania zabytków. Miasto i Gmina Biała Rawska podejmie działania w następujących zakresach strategicznych:

- **Zachowanie tożsamości regionalnej**

- kształtowanie lokalnej dumy,
- kreowanie lokalnych produktów regionalnych,
- integracja kulturalna mieszkańców,
- edukacja mieszkańców o bogactwie lokalnego dziedzictwa,

- **Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gospodarczego Miasta i gminy Biała Rawska**

- ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego,
- rewaloryzacja i promocja obiektu reprezentatywnego – zameczku w Białej Rawskiej,
- podniesienie rangi najbardziej wartościowych zabytków,
- rewitalizacja i rewaloryzacja obszarów,
- kształtowanie wizerunku miasta i gminy Biała Rawska jako obszaru o unikatowym dziedzictwie kulturowym,

- wspierania posiadaczy obiektów zabytkowych w działaniach mających na celu poprawę stanu obiektów i ich wykorzystania na cele kulturalne, edukacyjne i społeczne,
- kreowanie produktów turystyki kulturowej.

Wszelkie przewidywane działania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Biała Rawska rozpatrzy w następujących ujęciach:

- **Studia badawcze** - wspieranie przeprowadzania prac studialnych w celu poprawy stanu obiektów i obszarów zabytkowych,
- **Digitalizacja zasobów i walorów** - cyfrowe upowszechnienie dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Biała Rawska,
- **Ochrona i zachowanie obiektów i obszarów zabytkowych** – przygotowanie dokumentacji i przeprowadzenie prac w zakresie rewitalizacji układów urbanistycznych i ruralistycznych z terenu miasta i gminy Biała Rawska, prowadzenie prac w zakresie rewaloryzacji założeń zieleni, przeprowadzenie prac obiektów zabytkowych z adaptacją na cele turystyczne, kulturalne, edukacyjne i społeczne,
- **Edukacja** – regionalna mieszkańców poprzez organizację rekonstrukcji wydarzeń historycznych, imprez kulturowych, upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie regionu w lokalnych mediach, cykliczne artykuły, organizowanie wystaw, programy edukacji regionalnej w szkołach,
- **Aktywizacja** - pobudzanie aktywności mieszkańców w działaniach na rzecz ochrony dziedzictwa poprzez organizację konkursu na najciekawsze zdjęcie krajobrazu kulturowego gminy, najlepiej zachowany obiekt lub obszar zabytkowy, włączenie organizacji społecznych i Lokalnych Grup Działania do wspólnych starań prowadzących do polepszenia stanu dziedzictwa kulturowego,
- **Kreowanie rozwoju turystyki kulturowej**- wykorzystanie walorów dziedzictwa sakralnego i przemysłowego dla rozwoju produktów turystycznych,
- **Digitalizacja zasobów i walorów kulturowych** - cyfrowe upowszechnienie dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Biała Rawska,
- **Promocja** - wzrost aktywności w zakresie promocji i popularyzacji walorów kulturowych, wydanie folderów z informacją o zabytkach regionu, upowszechnianie regionalnych produktów, kreowanie pamiątek z wizerunkiem gminy Biała Rawska,

- **Współpraca** z samorządem województwa, Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i gminami w zakresie ochrony i zachowania obiektów i obszarów zabytkowych oraz tożsamości regionalnej.

CELE, KIERUNKI I DZIAŁANIA

Cel strategiczny

Cenne dziedzictwo kulturowe miasta i gminy Biała Rawska podstawą dumy i motywem rozwoju obszaru

Cel operacyjny

Kreowanie wartości i walorów miasta i gminy Biała Rawska

Zasoby dziedzictwa kulturowego w dobie gospodarki rynkowej posiadają nie tylko wartość historyczną, ale także wymierną wartość ekonomiczną, decydującą o potencjale gospodarczym. Tak więc świadome zarządzanie tymi zasobami i ich skuteczne wykorzystanie w połączeniu z promocją może przyczynić się do rozwoju miasta i gminy Biała Rawska.

Dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne w dużej mierze kształtuje świadomość oraz współczesną kulturę. Dlatego też należy je zachować, chronić i pielęgnować ze szczególnym uwzględnieniem elementów decydujących o tożsamości i specyfice regionalnego dziedzictwa.

Działanie 1

Zachowanie ciągłości cennych wartości dziedzictwa kulturowego

W celu zachowania cennego dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Biała Rawska zostaną stworzone odpowiednie warunki i procedury postępowania wspierające rewitalizację, rewaloryzację i remonty obszarów i obiektów zabytkowych. Należy podjąć wszelkie działania w celu pozyskania funduszy ze środków zewnętrznych.

Zadania

- **Rewitalizacja tkanki urbanistycznej i ruralistycznej historycznych ośrodków miasta i gminy Biała Rawska**

Zostaną podjęte wszelkie działania w celu odnowy historycznych układów przestrzennych miasta i gminy Biała Rawska. Prace będą prowadzone kompleksowo z uwzględnieniem elementów społecznych procesów rewitalizacji, rewaloryzacji i gentryfikacji. Znowelizowana przestrzeń publiczna powinna być udostępniona lokalnej społeczności i wykorzystywana na funkcje kulturalne, turystyczne i społeczne.

Biała Rawska – przestrzeń wymagająca rewitalizacji

- **Rewaloryzacja i promowanie obiektów reprezentatywnych**

Na etapie sporządzania wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami dla województwa łódzkiego wytypowano obiekty uznane za reprezentatywne. Wśród nich figurują dwa obszary z terenu gminy Biała Rawska .

Obiekty i obszary zamieszczone na liście obiektów reprezentatywnych są brane pod uwagę przy ocenianiu wniosków złożonych do Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi przy ubieganiu się o środki przyznawane na rewaloryzację zabytków. Działania promocyjne będą przede wszystkim lokować Powiat Rawski wśród najwartościowszych obszarów dziedzictwa kulturowego.

Zameczek w Białej Rawskiej

Kolejka wąskotorowa

- **ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej i pielgrzymkowej w oparciu o sanktuarium w Białej Rawskiej z uwzględnieniem kościoła w Babsku i lokalnych kapliczek**

Obiekty sakralne gminy Biała Rawska stanowią cenny walor do rozwijania turystyki pielgrzymkowej. Proponuje się opracowanie całościowego projektu obejmującego wybrane obiekty sakralne takie jak zespół klasztorny: w Białej Rawskiej; kościół: w Babsku, oraz inne liczne kapliczki z terenu gminy. Taki kierunek działań wynika z dokumentów o charakterze wojewódzkim i projekt powinien uzyskać środki na rewaloryzację.

Obraz Matki Boskiej miłosiernej w sanktuarium

- **Przeprowadzenie prac rewaloryzacyjnych zabytkowych układów zieleni z terenu gminy ze środków pozyskanych z Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na przeprowadzenie wymaganych prac**

Zamieszczenie na liście Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej zabytkowych parków i cmentarzy przeznaczonych do rewaloryzacji wiąże się z pozyskaniem funduszy na przeprowadzenie prac rewaloryzacyjnych. Możliwe jest również uzyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Najważniejszym z działań dla miasta i gminy Biała Rawska jest pozyskanie funduszy w WFOŚ i GW w celu przeprowadzenia działań rewaloryzacyjnych parków m. in. w Białej Rawskiej, Babsku, Ossie oraz cmentarzy ewangelickich.

Park w Ossie

Park w Białej Rawskiej

- **Stworzenie mechanizmu współpracy w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym i oznakowanie obiektów zabytkowych**

W celu stworzenia mechanizmu współpracy w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym należy upowszechniać opracowaną gminną ewidencję zabytków i gminny program opieki nad zabytkami.

GEZ		KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		3. Miejscowość
1. Nazwa Aleja Lipowa		2. Czas powstania		Babsk
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres 96-230 Biała Rawska
				5. Przynależność administracyjna województwo łódzkie powiat rawski gmina Biała Rawska
				6. Formy ochrony Wpis do rejestru zabytków nr 1155/423 z dnia 14.06.1974 r.
				7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Miasto i Gmina Biała Rawska grudzień 2012

Należy również oznaczać obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz znajdujące się na szlakach kulturowych.

Oznakowane Sanktuarium w Białej Rawskiej

- **Poprawa stanu obiektów zamieszczanych w gminnych ewidencjach zabytków w tym zabytków archeologicznych**

Gmina Biała Rawska dokona wszelkich starań by doprowadzić do poprawy stanu obiektów zamieszczanych w gminnych ewidencjach zabytków. Istnieje jednak bariera natury prawnej na drodze pozyskiwania środków finansowych na przeprowadzenie remontów, ponieważ ustawa stanowi, że finansowane są prace remontowe obiektów wpisanych do rejestru. Obiekty nie objęte prawną formą ochrony tzw. ewidencjonowane mogą uzyskać dofinansowanie jedynie w przypadku opracowania projektów kompleksowej odnowy ze środków dysponowanych przez Urząd Marszałkowski w Łodzi.

Dwór – pałac w Babsku wymagający rewaloryzacji

- **Wykonanie zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych**

Niezbędne jest wykonanie zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych w obiektach zabytkowych, do których należą:

- kościół w Białej Rawskiej ,
- kościół w Babsku.

Wymagający zabezpieczeń kościół w Babsku

- **Dalsze tworzenie wirtualnej panoramy miasta i gminy Biała Rawska**

W celu upowszechniania dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Biała Rawska zostaną podjęte dalsze działania w celu udostępnienia na stronie internetowej wirtualnej panoramy miasta i gminy Biała Rawska, zawierającej najciekawsze zabytki z terenu miasta i gminy.

Upowszechnianie informacji o zabytkach na stronach gminy Biała Rawska

Działanie 2

Kreowanie poczucia tożsamości regionalnej

Kształtowanie poczucia tożsamości regionalnej z całą pewnością wpłynie na zacieśnianie więzi społeczności lokalnej i poczucia własnej wartości. Gmina Biała Rawska na kanwie bogatej historii i tradycji może kultywować swoje walory niematerialne i wartości materialne.

Zadania

- **Organizacja imprez o charakterze kulturowym**

Miasto i gmina Biała Rawska organizuje lub jest współorganizatorem imprez o charakterze kulturowym, do których należą m.in. „Niedziela w Białej”, „Bialskie sobótki” – prezentujące artystyczne dokonania młodzieży, regionalne potrawy, oraz cykliczne imprezy promocyjno-folklorystyczne m.in. dożynki gminne.

Ten rodzaj imprezy powinien być w dalszym ciągu podtrzymywany i promowany, prowadzi bowiem do propagowania historii regionu.

Dożynki gminne

• Promocja imprez o charakterze kulturowym

Organizacja imprez kulturowo –folklorystycznych takich jak np. dożynki gminne, „Niedziela w Białej”, „Bialskie sobótki”, powoduje zwiększenie identyfikacji mieszkańców z kulturą regionu. Udziały twórców i artystów z terenu miasta i gminy Biała Rawska powoduje rozwój rzemiosła ludowego i wzmocnienie rawskiego podregionu etnograficznego. Odbywające się imprezy będą silnie promowane na terenie miasta i gminy Biała Rawska, Województwa i Kraju.

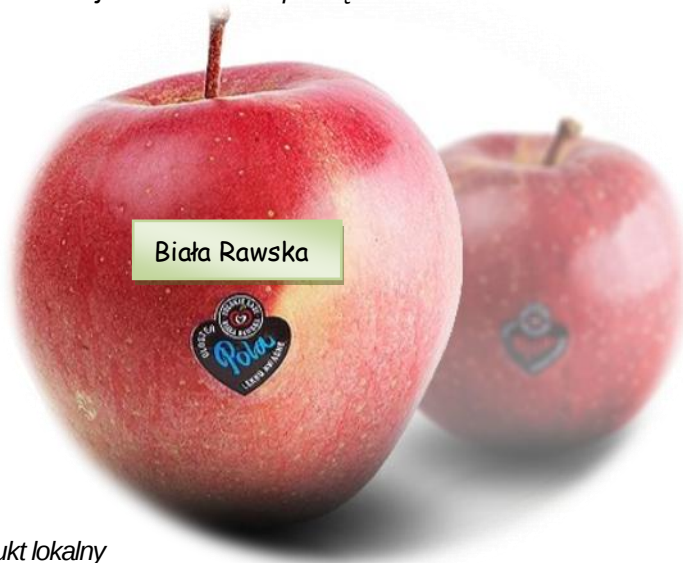
Promocja imprez o charakterze kulturalnym

- **Wykreowanie pamiątek regionalnych**

Należy poszukiwać inspiracji tworzenia lokalnych pamiątek np. związanych z kultem Maryjnym w Sanktuarium w Białej Rawskiej, tradycjami sadowniczymi lub szydełkowymi inspiracjami rawskiego podregionu etnograficznego.

Kopia obrazu Matki Boskiej miłosiernej w sanktuarium - pamiątka lokalna

Tradycje sadownicze – produkt lokalny

- **Wpisanie specjałów lokalnych na Ministerialną listę krajowych produktów regionalnych i promocja specjałów regionalnych**

Produkty regionalne decydują o kolorycie, odrębności i specyfice wyodrębnionego obszaru stanowiąc jego bogactwo kultury kulinarnej, dlatego należy promować lokalne specjały związane z tradycjami sadowniczymi regionu.

Tradycje sadownicze – produkty lokalnych specjalów

Doskonałą promocją specjalów regionalnych Powiatu Piotrkowskiego jest udział Kół Gospodyń Wiejskich w „Smakach Ziemi Łódzkiej i konkursie „Smaczne Łódzkie”.

- **Realizacja projektów podnoszących atrakcyjność obiektów i obszarów zabytkowych miasta i gminy Biała Rawska**

Dobrym przykładem realizacji projektów prowadzących do rewaloryzacji zabytkowych obszarów jest modernizacja kolejki wąskotorowej z przeznaczeniem na cele kulturalne i turystyczne.

Zakłada się realizację kompleksowych projektów pod nazwą „Rewaloryzacja kolejki relacji Rogów – Biała Rawska”. Celem projektu jest rozwój społeczno – gospodarczy oraz wzmocnienie więzi i tożsamości lokalnej, poprzez wykorzystanie walorów turystycznych i kulturowych regionu. Projekt zakłada m. in. budowę wiosek tematycznych.

Kolejka wąskotorowa

- **edukacja regionalna mieszkańców**

Zachowanie i propagowanie dziedzictwa winno odbywać się przy współudziale społeczności regionalnej. Dlatego trzeba podjąć działania w celu propagowania wiedzy o zabytkach i zasadach ochrony. Należy umacniać w mieszkańcach miasta i gminy Biała Rawska poczucie tożsamości poprzez identyfikowanie specyfiki i odrębności regionalnej. Szczególną uwagę należy zwrócić na edukację w zakresie dziedzictwa kulturowego poczynając od szkół, gdzie dzieci i młodzież trzeba zachęcać do poznawania historii swojego regionu. Kolejną ważną grupą, do której należy kierować te działania są właściciele i użytkownicy zabytków.

Edukacja regionalna mieszkańców pozwoli na kształtowanie poczucia dumy ze swojego regionu

- **Organizacja konkursu "Biała Rawska"- moja mała ojczyzna w obiektywie"**

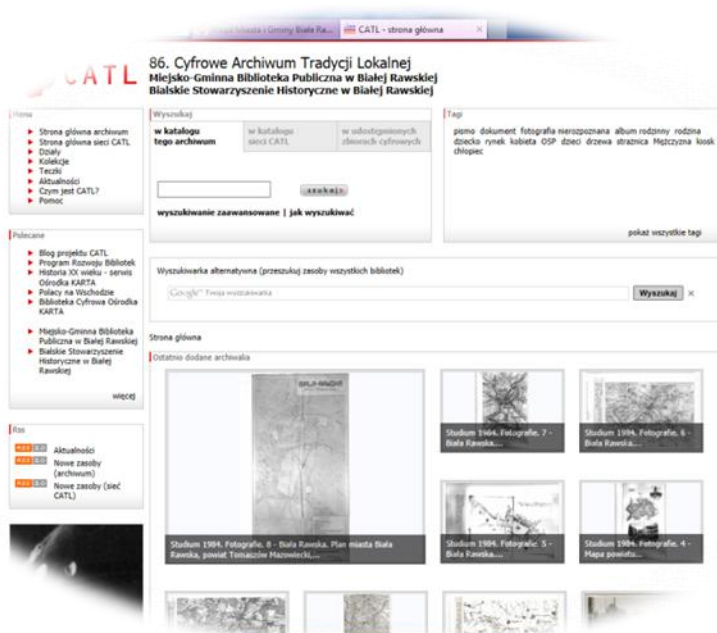
Biała Rawska - moja mała ojczyzna w obiektywie propozycja konkursu. Zdjęcia laureatów zostają wydane w formie widokówek promujących walory miasta i gminy Biała Rawska. Konkurs ten sprzyja identyfikacji mieszkańców z regionem, podnosi świadomość o zabytkach regionu u doskonale je promuje.

Propozycja konkursu „Biała Rawska - moja mała ojczyzna w obiektywie”

• Dalszy rozwój Cyfrowego Archiwum Tradycji Lokalnej

Na stronach internetowych działu Cyfrowe Archiwum tradycji Lokalnej prowadzone przez Miejsko Gminną Bibliotekę Publiczną oraz Białskie Stowarzyszenie Historyczne w Białej Rawskiej. Informacje tam zgromadzone stanowią cenne źródło danych z zakresu lokalnej kultury i tradycji.

- **Wspieranie działań Bialskiego Stowarzyszenia Historycznego**

Należy wspierać działania Bialskiego Stowarzyszenia Historycznego które prowadzi działalność m. in. z zakresu przybliżania historii, obyczajów, zabytków Ziemi Bialskiej oraz pielęgnowaniem dziedzictwa kulturowego regionu.

Działanie 3

Rozwój turystyki kulturowej w oparciu o walory krajobrazowe i historię obszaru

Rozwój turystyki w oparciu o zabytki pozwoli na ożywienie omawianego obszaru, zwiększy miejsca pracy i wpłynie na rozwój gospodarczy miasta i gminy Biała Rawska. W obecnych procedurach wykorzystanie zabytków na potrzeby turystyczne, edukacyjne i społeczne jest wymogiem w staraniu się o dotacje finansowe.

Zadania

- **Wykreowanie markowych produktów np. „Kolejka wąskotorowa relacji Rogów - Biała Rawska”**

Kolejka wąskotorowa - zmodernizowana i ożywiona poprzez tworzenie wiosek tematycznych to produkt turystyczny dający szansę rozwoju, ożywienia i odnowy obiektów zabytkowych i ich wykorzystania na cele turystyczne.

Wykreowanie produktu turystycznego opartego na wartościach materialnych i niematerialnych

- **ochrona obiektów zabytkowych i ich wykorzystanie na cele kulturalne**

Obiekty zabytkowe wyróżniające się w krajobrazie miasta i gminy powinny zostać wykorzystane do utworzenia na ich kanwie szlaku ośrodków kulturalnych i turystycznych regionu .

Kino w obiekcie zabytkowym

- **współpraca z organizacjami dająca szansę odnowy zabytków m. in. na Szlaku kolei wąskotorowej i dróg pielgrzymkowych**

Występowanie na terenie miasta i gminy szlaku kolei wąskotorowej i dróg pielgrzymkowych stwarza możliwości współpracy z organizacjami działającymi w tym zakresie i jednocześnie daje nowe możliwości ożywienia obszarów, podniesienia ich prestiżu i rewaloryzacji. Gmina Biała Rawska stworzy możliwość wymiany doświadczeń sprzyjającej wykorzystaniu sprawnych rozwiązań i podejmowaniu wspólnych starań w pozyskiwaniu środków finansowych.

WSKAZANIA DO DOKUMENTÓW WYŻSZEGO RZĘDU

Rekomendacje do wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami wynikające z opracowanego Powiatowego programu opieki nad zabytkami dla Powiatu Rawskiego

Wnioskuję się o uwzględnienie w wojewódzkim programie opieki na zabytkami:

- rawskiego podregionu kulturowego,
- realizacji zintegrowanych projektów tematycznych dotyczących :
 - Rewaloryzacji kolejki wąskotorowej ,
- rewitalizacji historycznych układów przestrzennych o randze:
 - Lokalnej:
Białej Rawskiej .
- rewaloryzacji obiektów reprezentatywnych:
 - Zameczku w Białej Rawskiej,
- konieczności wykonania zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych w następujących obiektach zabytkowych:
 - kościoły w Białej Rawskiej ,
 - kościoły w Babsku
- rewaloryzacji założeń zieleni z funduszy WFOŚ i GW m. in. dla parków w:
 - Białej Rawskiej ,
 - Ossie,
 - Gołyniu,
 - miejscowości Białogórne ,
- rewaloryzacja i promocji szlaku kulturowego kolejki wąskotorowej relacji Rogów – Biała Rawska,
- rozwoju turystyki pielgrzymkowej w oparciu Sanktuarium w Białej Rawskiej z uwzględnieniem zabytkowego kościoła w Babsku i lokalnych kapliczek.
- promocji rawskiego podregionu kulturowego.

MOŻLIWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY BIAŁA RAWSKA

DOFINANSOWANIE Z MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO Z PROGRAMU „DZIEDZICTWO KULTUROWE”:

Dotacje z MK i DN można otrzymać w ramach następujących priorytetów Programu „Dziedzictwo Kulturowe”:

OCHRONA ZABYTKÓW

WSPIERANIE DZIAŁAŃ MUZEALNYCH

KULTURA LUDOWA

OCHRONA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH

W ramach poszczególnych priorytetów dofinansowywane są projektów przeznaczane na rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych, rozwój instytucji muzealnych, ochronę zabytków archeologicznych, tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego oraz na ochronę zabytkowych cmentarzy. Priorytety ulegają zmianie w poszczególnych latach. W ostatnim czasie zaczęto dostrzegać potrzebę dotowania zabytków archeologicznych i kultury ludowej oraz zabytkowych cmentarzy.

Największe dotacje zostają przekazane na rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych, a najmniejsze na tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego.

Beneficjentami mogą być wyłącznie podmioty prawa polskiego – właściciele i użytkownicy obiektów zabytkowych, osoby fizyczne; jednostki samorządu terytorialnego; inne jednostki organizacyjne takie jak: samorządowe jednostki kultury, kościoły, związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe.

Wysokość udzielanego dofinansowania wynosi do 50 % nakładów koniecznych określonych w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku.

Minimalna wnioskowana kwota dotacji wynosi:

- 25 000 zł na zabezpieczenia przeciwwłamaniowe i przeciwpożarowe;
- 75 000 zł w pozostałych przypadkach.

Beneficjent może złożyć do poszczególnego priorytetu maksymalnie 3 wnioski w jednym roku, a realizacja projektowanych zadań może odbywać się wyłącznie w ciągu roku, w którym dotacja została przyznana, Natomiast refundacja dotyczy kosztów poniesionych w ciągu trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

Ocena wniosku obejmuje:

- ocenę wartości merytorycznej - maksymalnie można uzyskać 60 pkt.; najwyżej punktowana jest konieczność przeprowadzenia prac wynikająca ze stanu technicznego zabytku - 30 pkt, czas powstania, wartość historyczna, artystyczna, naukowa - 20 pkt, figurowanie na Liście UNESCO - 5 pkt, uznanie za pomnik historii - 5 pkt,
- ocenę wartości społecznych - maksymalnie 20 pkt za publiczną funkcję zabytku,
- ocenę wartości organizacyjnej, maksymalnie 20 pkt, w tym 10 pkt za profesjonalne przygotowanie aplikacji, 10 pkt za procentowy udział wkładu własnego lub środków pozyskanych z innych źródeł.

DOFINANSOWANIE W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, wspierane są działania mające na celu m. in. ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.

- Priorytet - Kultura i dziedzictwo kulturowe,
- Działanie Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oznaczeniu ponadregionalnym.

Z omawianych dotacji mogą korzystać wyłącznie duże projekty o charakterze ponadregionalnym przekraczające wartość 20 mln zł a w niektórych przypadkach 4 mln zł.

Beneficjentami omawianych możliwości finansowania mogą być osoby fizyczne, organizacje pozarządowe, osoby prawne i jednostki organizacyjne związków wyznaniowych i kościołów mające siedzibę lub zameldowane na obszarze Lokalnych Grup Działania.

Wartość dofinansowania wynosi od 4,5 tys. zł do 25 tys. zł i nie więcej niż 100 tys. zł dla jednego beneficjenta w całym okresie realizacji programu.

Poziom dofinansowania nie może przekroczyć 70 % kosztów kwalifikowanych.

DOFINANSOWANIE Z NARODOWEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków opracowuje co 4 lata listę preferencyjną zabytkowych parków i ogrodów dla Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, w celu finansowania prac z zakresu rewaloryzacji założeni zieleni (parków, cmentarzy). Obecna lista została sporządzona w 2009 roku. W celu kandydowa-

nia obszarów do zamieszczenia na w/w liście potrzeba jest akceptacja Wojewódzkiego Konserwatora zabytków. I za jego pośrednictwem następuje zgłoszenie.

DOFINANSOWANIE W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego

Podział środków w ramach funduszy strukturalnych na lata 2007-2013 został scedowany dla każdego województwa poprzez Regionalny Program Operacyjny. Dofinansowane projekty są to kluczowe dla regionu inwestycje o charakterze wielkoskalowym. Inwestycje muszą być ujęte w Lokalnym Programie Rewitalizacji lub Zintegrowanym Programie Rozwoju Lokalnego i wykazywać wpływ na rozwój regionu oraz ożywienie społeczno - gospodarcze terenów zdegradowanych.

Finansowanie zadań RPO dla województwa łódzkiego jest możliwe w ramach kilku osi priorytetowych.

W ramach w/w działania dofinansowywane są projekty dotyczące rewaloryzacji i remontów zabezpieczenia przeciwpożarowe, przeciwwłamaniowe oraz na wypadek zagrożeń obiektów i obszarów zabytkowych wykorzystywanych na funkcje kulturalne. Dotowane są również działania promocyjne produktów regionalnych, przygotowanie programów, digitalizacje udostępnianej bazy zasobów dziedzictwa kulturowego.

Beneficjentami mogą być: jednostki samorządu terytorialnego, związki i stowarzyszenia, organy administracji rządowej, instytucje kultury, wyższe szkoły artystyczne, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy.

Maksymalne dofinansowanie projektów z EFRR wynosi 85 % wydatków. Dla projektów objętych pomocą publiczną, dotacja unijna wynosi do 50 % wartości w przypadku, gdy pozostałe 50 % zostanie dotowane jest z budżetu państwa.

Dotacja dla projektów dotyczących zabezpieczeń obiektów zabytkowych przed zniszczeniami i kradzieżami wartości do 4 mil zł. Kwota dofinansowania dla pozostałych projektów została określona do 20 mil zł.

Należy podkreślić, że przy ocenie projektów punktowane jest m. in. uwzględnienie zadania w Wojewódzkim programie opieki nad zabytkami dla województwa łódzkiego, wpisanie obiektu i obszaru do rejestru zabytków, ustanowienie parku kulturowego.

Beneficjentami mogą być: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki sektora finansów publicznych, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS, przedsiębiorcy.

Dofinansowanie z EFRR wynosi 85 % wydatków. Dla projektów objętych pomocą publiczną, dotacja unijna wynosi do 50 % wartości w przypadku, gdy pozostałe 50 % zostanie dotowane jest z budżetu państwa.

Nie została określona minimalna ani maksymalna wartość projektów ani minimalna i maksymalna kwota wsparcia.

DOTACJE Z DEPARTAMENTU FUNDUSZU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO W RAMACH EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU ORIENTACJI I GWARANCJI ROLNEJ

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Uzyskane środki są przeznaczone na inwestycje mające na celu podniesienie atrakcyjności turystycznej gmin poprzez budowę, rewaloryzację oraz remonty wartościowych obiektów na ich terenie.

Odnowa i rozwój wsi

Dotowane są projekty, umożliwiające rozwój tożsamości regionalnej poszczególnych obszarów wiejskich, miejsko –wiejskich oraz miejskich powiązanych funkcjonalnie z obszarami wiejskimi z wyłączeniem miast powyżej 5 tys. mieszkańców. Pomoc finansowa udzielana jest na remonty obiektów: pełniących funkcje publiczne, kulturalne i społeczne, propagowanie regionalnego dziedzictwa, kształtowania przestrzeni publicznej,

Beneficjentami są osoby prawne, gminy, instytucje kultury, kościoły, związki wyznaniowe, organizacja pozarządowe pożytku publicznego.

Maksymalna wysokość dofinansowania dla jednej miejscowości wynosi 500 000 zł w okresie realizacji programu. Wielkość dotacji wynosi od 25 000 zł, przy maksymalnej 75 % wysokości kosztów.

Program Leader

Celem omawianego programu jest budowa kapitału społecznego i wdrażanie lokalnych projektów poprzez inicjatywy Lokalnych Grupy Działania opracowujących Lokalne Strategie Rozwoju. Do-

finansowywane projekty dotyczą zasobów przyrodniczych, kultywowania tradycji regionalnych, rewaloryzacji obiektów zabytkowych,

DOFINANSOWANIE Z BUDŻETU WŁASNEGO URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO W ŁODZI

Urząd Marszałkowski w Łodzi podjął działania w celu ratowania zabytków, uruchamiając od 2008 roku środki na rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych.

Sejmik Województwa Łódzkiego dnia 12 stycznia 2010 r. uchwałą nr L/1463/10 przyjął Regulamin określający zasady, tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa. W myśl § 2 w/w uchwały dotację celową można uzyskać w celu wykonania opracowań projektowych i badawczych, przeprowadzenia prac konserwatorskich zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznym zdefiniowanych w art., 6 ust. 1 pkt. 1, 2, 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Ponadto obiekt lub obszar zgodnie z w/w ustawą musi być wpisany do rejestru zabytków, posiadać duże znaczenie dla dziedzictwa, znajdować się w granicach administracyjnych województwa łódzkiego i być udostępniany społeczeństwu.

Beneficjentami mogą być właściciele i użytkownicy zabytków. Wysokość przyznawanych dotacji stanowi do 50 % ogółu nakładów. W przypadku obiektów o wyjątkowych wartościach zabytkowych bądź wymagających podjęcia natychmiastowych prac naprawczych dotacja może wynosić do 100% nakładów.

Udzielenie dotacji wymaga złożenia wniosku i spełnienia w/w wymogów formalnych. Następnie podlega opinii Komisji i jest rozpatrywane przez Sejmik Województwa Łódzkiego.

DOTACJE Z BUDŻETU WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków zgodnie z art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku udziela dotacji na prace konserwatorskie obiektów wpisanych do rejestru WKZ. Regulaminie przyznawania dotacji stanowi, że mogą być dotowane prace mające na celu zachowanie i ochronę materialnego dziedzictwa. Wojewódzki Konserwator Zabytków przyznaje środki na prace rewitalizacyjne i zabezpieczeniowe zabytków przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnymi wywozami za granicę. Dotowane zabytki winny pełnić funkcje publiczną.

Beneficjentami dotacji podobnie jak w przypadku środków pozyskiwanych z Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi mogą być: właściciele i użytkownicy zabytków. Również ich wysokość wysokości do 50 % nakładów a gdy zabytek posiada wyjątkową wartość lub jego stan wymaga podjęcia natychmiastowych prac dotacja może osiągnąć do 100 %.

Komisja oceniając wniosek uwzględnia: stan zabytku, wartość i czas powstania, uznanie za pomnik historii, rzetelność realizacji zadań, oraz wysokość środków własnych oraz pozyskanych z innych źródeł.

Ostateczną decyzję przydziału środków podejmuje Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków.

DOTACJE Z WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przyznawane są dotacje na projekty z zakresu ochrony dziedzictwa Środki przeznaczone są na przeprowadzanie rewaloryzacji założeń zieleni, wykonanie prac leczniczo-pielęgnacyjnych drzew w zabytkowych alejach oraz starodrzewów na terenach gmin.

Babsk – spichlerz

Podsędkowice – młyn

Babsk – dzwonnica